

ADVIES
Raad Secundair Onderwijs

21 februari 2006

RSO/RLE/ADV/006

Advies over het toelatings- en oriënteringsbeleid in het gewoon secundair onderwijs

Advies over het toelatings- en oriënteringsbeleid in het gewoon secundair onderwijs

1 Situering

In zijn beleidsbrief voor 2005-2006¹ heeft de heer Frank Vandenbroucke, Vlaams minister van Onderwijs en Vorming, het in paragraaf 3.2.1 over een zorgzame school voor elk kind en elke jongere. Over een actief toelatingsbeleid stelt de minister daarin het volgende: 'Tijdens de voorbereiding van de wijzigingen aan het inschrijvingsrecht werd afgesproken om de toelatingsvoorwaarden in het vierde en vijfde jaar van het secundair onderwijs te bekijken. De problematiek van de irrationele studiekeuze moet in een ruim kader bekeken worden, waarbij toelatingsvoorwaarden, de oriëntering en attestering van leerlingen, maar ook de organisatie van opleidingen aan bod moeten komen. Diverse maatregelen moeten worden onderzocht om irrationele studiekeuze te verminderen. Een intensievere studiekeuzebegeleiding kan een bijdrage tot de oplossing leveren. Ik wil echter ook verder gaan. De toelatingsklassenraad zal mijns inziens een meer bepalende rol moeten spelen om irrationele studiekeuzes te beperken. Ik overweeg ook om in specifieke studierichtingen zoals muziek en ballet toelatingsproeven reglementair mogelijk te maken. Overgangs- en toelatingsvoorwaarden zullen in een breder kader en samen met de oriëntering en attestering in het secundair onderwijs worden bekeken. In ieder geval zal het besluit op de organisatie van het secundair onderwijs worden aangepast om die toelatingsvoorwaarden vanaf 1 september 2006 te laten ingaan'.

De Raad Secundair Onderwijs had de problematiek van het inschrijvings- en toelatingsbeleid al eerder als prioriteit opgenomen. Dit gebeurde in opvolging van twee werkzaamheden in de Vlor tijdens het werkjaar 2004-2005. In april formuleerde de Algemene Raad een aanbeveling over aanpassingen aan het luik inschrijvingsrecht van het decreet betreffende gelijke onderwijskansen². Hierin stelt de Vlor dat het nodig is om aan scholen een mogelijkheid te geven om niet doelmatige overgangen in het secundair onderwijs te voorkomen. Hij steunt de idee om dit te doen door middel van de toelatingsvoorwaarden die voor het secundair onderwijs bij besluit zijn vastgelegd³.

Nadien volgde het spijbeladvies van de Raad Secundair Onderwijs⁴. Daarin stelt de raad dat onder meer een verkeerde studiekeuze kan leiden tot demotivatie en spijbelgedrag of schoolverzuim en dat heel wat leerlingen afhaken als gevolg van een verkeerde studiekeuze. De raad kondigde in dat advies ook aan om in opvolging van de aanbeveling van de Algemene Raad na te gaan of wijzigingen in de regelgeving voor het toelatings- en oriënteringsbeleid wenselijk zijn.

In dit advies brengt de raad op eigen initiatief advies uit over de regeling voor bepaalde overgangen in het gewoon secundair onderwijs. Het wil geen voorafname zijn op het luik inschrijvingsrecht in het debat omtrent Leerzorg.

¹ 'Goed voor de sterken, sterk voor de zwakken. Een beleid gesteund op een ambitieus realisme. Beleidsbrief onderwijs en vorming 2005-2006.'

² Aanbeveling van 21 april 2005 over aanpassingen aan het luik inschrijvingsrecht van het decreet betreffende gelijke onderwijskansen (AR/PCA/ABV/001).

³ Zie hoofdstuk III van BVR van 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs.

⁴ Advies van 26 april 2005 over spijbelen en absoluut schoolverzuim in het secundair onderwijs (RSO/RLE/ADV/011)

2 Uitgangspunten

Overgangen van leerlingen naar een ander onderwijsniveau, een andere onderwijsvorm, een ander studiegebied, een andere studierichting en/of een andere school, zijn essentiële stappen die een grote invloed hebben op hun verdere studieloopbaan. Deze overgangen zijn doelmatig wanneer men mag verwachten of wanneer achteraf blijkt dat ze in de studieloopbaan een positief resultaat hebben of bij een normaal studieverloop zouden moeten hebben. Belangrijke instrumenten om de doelmatigheid van overgangen te bevorderen, zijn vooral een goed toelatings- en oriënteringsbeleid en de ondersteuning van leerlingen en ouders door de school en het CLB.

De raad gaat ervan uit dat scholen verantwoordelijk zijn voor een degelijke studiekeuzebegeleiding van hun leerlingen. Studiekeuzebegeleiding is een proces dat als een rode draad doorheen heel de loopbaan van de leerlingen loopt. De CLB's vervullen in dit proces een subsidiaire rol: ze ondersteunen de school, staan in voor objectieve informatieverstrekking en bieden hulp aan leerlingen en ouders met keuzeproblemen. De raad vindt het enerzijds logisch dat studiekeuzebegeleiding hand in hand gaat met leerlingenbegeleiding, maar anderzijds ook noodzakelijk dat de overheid de scholen(gemeenschappen) middelen ter beschikking stelt om hiervoor een structurele omkadering uit te bouwen.

De raad vindt het ook evident dat scholen hun studiekeuzebegeleiding kaderen binnen de bevoegdheid die het decreet van 1998 over het secundair onderwijs aan de scholengemeenschappen geeft om, in samenwerking met het CLB, afspraken te maken over een objectieve leerlingensoriëntering en -begeleiding⁵.

3 Overgangen en studieloopbaanroosters

Overgangen die leerlingen maken, verlopen niet altijd vlot. Factoren die hierin een rol kunnen spelen zijn: de vooropleiding van de leerling en de veronderstelde beginsituatie, de studieresultaten (zowel op korte als op langere termijn) en de competenties waarover de leerling beschikt, zijn interesses en keuze(s). Andere elementen die een rol spelen zijn de remediëringmogelijkheden waarover de school beschikt, het engagement vanwege de leerling en zijn ouders en de objectieve kennis waarover ouders en leerlingen beschikken.

Om hun studiekeuzebegeleiding zo efficiënt mogelijk te laten verlopen, moeten scholen op basis van objectieve indicatoren onderscheid kunnen maken tussen overgangen. Scholen kunnen de verschillende overgangen in een schaalmodel onderbrengen. Als een van de mogelijke modellen hanteert de raad in dit advies het volgende schaalmodel:

- **logische overgangen** die een rechtstreekse doorstroming mogelijk maken.
- **haalbare overgangen** die zonder voorbehoud mogelijk zijn, zonder daarom echt logisch te zijn.
- **problematische overgangen** die onlogisch zijn omwille van hiaten die moeilijk opgehaald kunnen worden.
- **haast onmogelijke overgangen** die sterk af te raden zijn wegens haast niet in te halen hiaten.

⁵ Artikel 71, 2° van het decreet van 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs.

Een dergelijk schaalmodel biedt scholen en scholengemeenschappen de mogelijkheid om een studieloopbaanrooster uit te werken. Hierin inventariseert men de verschillende overgangsmogelijkheden voor de leerlingen in het studieaanbod van de betrokken scholengemeenschap en duidt men vanuit de verschillende studierichtingen van een bepaald leerjaar de overgangsmogelijkheden aan naar de studierichtingen in het hogere leerjaar. Het voordeel van zo een rooster is dat men binnen de scholengemeenschap de overgangen op scharniermomenten zo volledig mogelijk in kaart brengt met het oog op heroriëntering en dat de klassenraden een beter houvast krijgen voor (her)oriënteringsadviezen en clausuleringen. Het schaalmodel kan ook een instrument zijn dat scholen gebruiken voor de begeleiding van hun leerlingen. Zo kunnen zij bijvoorbeeld met een leerling, die een problematische overgang wil maken, een inhaalbeweging afspreken.

Het werken met zo'n studieloopbaanrooster veronderstelt ook dat leerlingen, ouders en leraars weten over welke competenties leerlingen moeten beschikken om een bepaalde overgang te maken. Een van de randvoorwaarden voor het bevorderen van doelmatige overgangen is dan ook dat het profiel van elke studierichting verduidelijkt wordt. Voor leraars is het bovendien van belang dat ze goed op de hoogte zijn van mogelijke leerlijnen.

4 De zorgzame school

Het inschrijven van een nieuwe leerling in de school of het toelaten van een bepaalde overgang, vergt volgens de raad niet alleen het engagement van de betrokken leerling en zijn ouders, maar brengt ook voor de school, binnen haar draagkracht, verantwoordelijkheid en zorg met zich mee. Die kan ze onder meer inlossen door een goede studiekeuze- en schoolloopbaanbegeleiding. De raad beschouwt deze als een essentieel onderdeel van de 'zorgzame school'. In zijn spijbeladvies van april 2005 omschrijft de raad de zorgzame school als de school 'die het welbevinden van alle schoolbetrokkenen verhoogt en die maximale ontwikkelingskansen creëert voor al haar leerlingen. De zorgzame school bevindt zich op een continuüm van zorgniveaus waarbinnen zij een breed netwerk van ondersteuning en hulp uitbouwt. Ze biedt ook voldoende ruimte om tegemoet te komen aan de behoeften van haar leerlingen en heeft oog voor hun hulpvragen. De hulp die ze aanbiedt is laagdrempelig en voor alle leerlingen toegankelijk'.⁶

Het aanscherpen van de keuzebekwaamheid van de leerlingen impliceert dat scholen werken aan de horizonverruiming van hun leerlingen zodat ze alle mogelijke studierichtingen kennen (ook degene die men niet in de school aanbiedt). Het veronderstelt ook dat ze leerlingen helpen om een studietraject uit te bouwen op basis van een helder, realistisch en positief zelfbeeld en dat ze hen leren zelfstandig weloverwogen beslissingen te nemen.

Bovendien onderstreept de raad dat men in het kader van de preventie van schoolverzuim en ongekwalificeerde uitstroom, leerlingen die in hun loopbaan dreigen vast te lopen, altijd een perspectief moet kunnen bieden door het uitbouwen van een nieuw traject.

5 Klassenraden

Zowel de toelatings-, de begeleidende als de delibererende klassenraad zijn belangrijke instrumenten in de studieloopbaan van leerlingen⁷. Deze drie klassenraden hebben elk hun

⁶ Zie hoofdstuk 2.2 van het in voetnoot 4 genoemde advies.

⁷ Zie hoofdstuk II van het in voetnoot 3 vermelde besluit.

plaats op het continuüm dat de school voor haar studiekeuzebegeleiding uitbouwt. Het is daarom belangrijk dat er tussen deze klassenraden een goede onderlinge afstemming bestaat. Zo zijn het attest en het advies die de delibererende klassenraad aan een leerling toekent, het resultaat van een onafgebroken proces dat begint bij de inschrijving en dat eindigt bij de deliberaties. Daarom moet het oordeel van de delibererende klassenraad altijd het uitgangspunt van oriëntering blijven: de betrokken leerkrachten hebben de leerlingen gedurende een bepaalde periode begeleid zodat men ervan uit kan gaan dat hun slotbeschouwing op reële elementen is gebaseerd.

Een belangrijke vraag in het debat over het overgangsbeleid is hoe de afstemming van de delibererende klassenraad van het vorige schooljaar op de toelatingsklassenraad van het volgende schooljaar (eventueel in een andere school) georganiseerd en bewaakt kan worden.

6 Centrale en lokale regelgeving

In sommige gevallen moet het op basis van objectieve criteria mogelijk zijn dat een school een bepaalde inschrijving of overgang niet toestaat. Elementen die hierin een rol kunnen spelen zijn o.m. de vooropleiding en de schoolloopbaan van de leerling (bijvoorbeeld al dan niet leerjaarachterstand), medische aspecten die een weerslag hebben op de studies (en/of stage) en op de latere beroepsuitoefening, een problematische of haast onmogelijke overgang naar een ander studiegebied en de draagkracht van de school.

Een goed toelatings- en overgangsbeleid veronderstelt een goed evenwicht tussen de centrale regelgeving en de regelgeving op meso en lokaal niveau. Overeenkomstig artikel 72, 2° van het decreet voor het secundair onderwijs, is het toelatings- en overgangsbeleid een aangelegenheid die de scholen samen in het kader van de scholengemeenschap bepalen⁸, bijvoorbeeld aan de hand van studieloopbaanroosters. In onderstaand advies krijgt het evenwicht tussen de verschillende beleidsniveaus vorm doordat de overheid een aantal minimale spelregels vastlegt die de scholengemeenschappen, indien zij dit wensen en op voorwaarde dat zij hieromtrent een beleid ontwikkelen, kunnen aanvullen en waarop de scholen in hoofde van individuele leerlingen kunnen afwijken. Objectieve criteria en transparantie moeten willekeur uitsluiten. Een school die niet tot een scholengemeenschap behoort, vult zelf de rol van de scholengemeenschap in.

⁸ Artikel 71, 2° van het decreet van 14 juli 1998 houdende diverse maatregelen met betrekking tot het secundair onderwijs en tot wijziging van het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs: 'De scholengemeenschap maakt afspraken over een objectieve leerlingenoriëntering en -begeleiding en werkt daartoe samen met één psycho-medisch-sociaal centrum of centrum voor leerlingenbegeleiding.'

7 Advies

Dit advies gaat over het gewoon onderwijs en wil geen voorafname zijn op het luik inschrijvingsrecht in het debat omtrent de leerzorg. Het geldt voor volgende overgangen:

- binnen de tweede graad
- van de tweede naar de derde graad

De overheid sluit bepaalde overgangen uit tussen bepaalde studiegebieden, eventueel in uitzonderlijke gevallen ook tussen bepaalde studierichtingen (behalve tussen studierichtingen binnen hetzelfde studiegebied). De scholengemeenschappen werken een toelatings- en overgangsbeleid uit op basis waarvan ze supplementair nog een aantal overgangen kunnen uitsluiten. Deze beslissing nemen ze in overleg overeenkomstig de regelingen inzake de participatie op school. Overheid en scholengemeenschappen motiveren waarom ze bepaalde overgangen uitsluiten. In dit beleid is zowel aandacht voor het afsluiten van sommige overgangen als voor de eigen afstemmingszorg voor leerlingen die een moeilijke overgang maken. De scholengemeenschappen verduidelijken ook het profiel van hun studierichtingen. Overheid en scholengemeenschappen staan in voor een goede communicatie over hun beleid naar alle betrokkenen. De scholengemeenschappen informeren bovendien alle CLB's en LOP's die in hun regio actief zijn. Het motiveren waarom bepaalde overgangen worden uitgesloten, draagt niet alleen bij tot de transparantie van het beleid. Het biedt ook criteria op basis waarvan aan ouders en leerlingen die een afwijking wensen, gevraagd kan worden aan te tonen waarom zij menen aanspraak te kunnen maken op de gevraagde afwijking.

Op basis van deze regelgeving op het niveau van de overheid en van de scholengemeenschap kan een school dus bepaalde inschrijvingen of overgangen weigeren. Wanneer de leerling en de ouders van deze regels willen afwijken, hebben zij het recht om de toelatingsklassenraad te laten samenkomen en deze de nodige argumenten te bezorgen. De toelatingsklassenraad formuleert dan een gemotiveerd advies over deze aanvraag tot afwijking. De intakeprocedure zal een belangrijk element zijn in de totstandkoming van dit advies. Het advies van de toelatingsklassenraad is bindend. Er wordt bepaald binnen welke termijn dit advies gegeven moet worden. De rechten van de betrokken leerlingen worden bewaakt door de Commissie Leerlingenrechten, na bemiddeling in het LOP (daar waar een LOP aanwezig is).

De criteria en de procedures die de toelatingsklassenraad hanteert ontstaan door overleg op het niveau van de scholengemeenschap en moeten op voorhand worden bepaald en kenbaar gemaakt. De rechtszekerheid van de leerlingen moet immers gegarandeerd blijven zodat zij zich in een school naar keuze kunnen inschrijven. De school die een inschrijving of een overgang niet toestaat, moet de leerling een voorstel doen, bijvoorbeeld door samen met de leerling en de ouders een alternatief binnen of buiten de scholengemeenschap te zoeken. De betrokken leerling blijft dus onder de verantwoordelijkheid van die school en het samenwerkende CLB.

De leerling en de ouders kunnen hulp vragen aan het CLB. Ouders en leerlingen moeten vooraf weten dat ze hiervoor bij het CLB terecht kunnen. Bovendien behoort de begeleiding van leerlingen die tijdens het schooljaar zonder school zijn, tot de verplichte opdrachten van het CLB.

Voor het bepalen op centraal niveau van de limitatieve lijst van niet toegelaten overgangen stelt de raad voor om samen met de overheid een werkgroep op te richten. De raad pleit er voor dat de overheid en de scholengemeenschappen in een eerste fase voorzichtig te werk gaan met het bepalen van niet toegelaten overgangen. De raad pleit tevens voor het beperken van verschillen in het toelatingsbeleid binnen een regio, zodat mogelijke verschillen in draaglast tussen scholengemeenschappen niet vergroten. De effecten van de gewijzigde toelatingsvoorwaarden dienen geëvalueerd en de regelgeving desgevallend bijgestuurd. Hierbij kan ook worden onderzocht of de regeling die in dit advies wordt voorgesteld toepasbaar is voor overgangen van het tweede naar het derde leerjaar van de derde graad.

De raad is geen voorstander van een veralgemeend systeem van toelatingsproeven als een van de elementen in de beslissing van de toelatingsklassenraad. Ten aanzien van de toelating tot bepaalde studierichtingen (zoals die van het KSO of die met sport) vindt de raad dat de betrokken scholen wel over de mogelijkheid moeten kunnen beschikken om – in het kader van hun intakeprocedure – een toelatingsproef in te richten. De organisatie daarvan, evenals de procedure en de criteria, moeten tot stand komen door overleg en op voorhand aan alle betrokkenen (en de CLB's en de LOP's die in de regio actief zijn) kenbaar worden gemaakt. Deze regeling veronderstelt ook dat de overheid het organiseren van toelatingsproeven in de bedoelde gevallen juridisch mogelijk maakt.

De Raad Secundair Onderwijs keurde dit advies goed op 21 februari 2006. Er waren op het ogenblik van de stemming 22 raadsleden aanwezig; 12 leden stemden voor het advies; 8 leden stemden tegen en 2 leden onthielden zich.

Het Gemeenschapsonderwijs, OVSG en VSK dienden een minderheidsstandpunt in (zie bijlage).

Robert Lenaerts
secretaris

Patrick Weyn
voorzitter